

Het Geribd zeeklitschelpje *Montacuta substriata* (Montagu, 1808) op de Oestergronden

Marco Faasse & Angela Dekker

Montacuta substriata (Montagu, 1808) on the Oyster Grounds

Summary. Prior to the present paper *Montacuta substriata* had only once been mentioned in the literature concerning the Dutch part of the North Sea. We record two specimens recovered from the Oyster Grounds on 25 March 2021. We argue that the lack of records may be due to the small maximum size of the species and its brittle shells.

Inleiding

In opdracht van Rijkswaterstaat voerde Eurofins AquaSense in het voorjaar van 2021, verspreid over het Nederlandse deel van de Noordzee, boxcorer-bemonsteringen uit in het kader van de Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL). Met dit en andere monitoring projecten verzamelt Rijkswaterstaat data om de status van de mariene flora en fauna te onderzoeken en trends te beschrijven in Noordzeebiotopen. In een monster van de Oestergronden (NRDZE_0053, datum monsternamen 25 maart 2021) werden twee losse exemplaren van het Geribd zeeklitschelpje *Montacuta substriata* (Montagu, 1808) aangetroffen (fig. 1).

Het Geribd zeeklitschelpje

Het Geribd zeeklitschelpje is een fragiele witte tot doorschijnende ovale tweekleppige die tot ongeveer 3 mm lang kan worden (De Bruyne *et al.*, 2013). De kleppen zijn gelijk. De top ligt achter het midden en is voorwaarts gericht. Er zijn flauwe, van de top uitstralende ribben en fijne concentrische lijntjes. De ventrale zijde is glad, soms met een flauwe inbochting. Beide kleppen hebben één (anterieure laterale) tand. De spierindrucksels zijn soms zichtbaar door de schelp heen; de voorste is iets groter dan de achterste. Er is geen mantelbocht. Vaak is er een bruine aanslag op de schelpjes. Het Geribd zeeklitschelpje onder-

scheidt zich door de uitstralende ribben van andere Nederlandse tweekleppigen in de subfamilie Montacutinae (*Altenaeum*, *Devonia*, *Kurtiella* en *Tellimya* zijn ongeribd). Ook de geslachten *Hemilepton*, *Lasaea*, *Lepton* en *Kellia* uit de wijdere familie Lasaeidae zijn ongeribd (Tebble, 1966). *Epilepton clarkiae* (W. Clark, 1852) heeft uitstralende lijntjes in plaats van ribben en heeft drie slottanden in beide kleppen. De laatstgenoemde soort is nog niet levend in Nederland gevonden, maar wel dichtbij in het Engelse deel van de Noordzee.

De Nederlandse naam is aan de soort gegeven omdat ze wordt aangetroffen in associatie met de Purperen zeeklit *Spatangus purpureus* O.F. Müller, 1776 (Tebble, 1966; Southward & Campbell, 2006) en de Gele hartegel *Echinocardium flavescens* (O.F. Müller, 1776) (Tebble, 1966). Volgens Tebble (1966) leven de schelpjes vastgehecht aan de anale stekels van de zee-egels. In het monster zat tevens één exemplaar van de Gele hartegel. Het is aannemelijk dat de zeeklitschelpjes daarmee in associatie geleefd hebben. Verder bevatte het monster de volgende Mollusca: Prismatische dunschaal *Abra prismatica*, Korfschelp *Corbula gibba*, Valse oubliehoren *Cylichna cylindracea*, Glanzende tepelhoren *Euspira nitida*, Doorschijnend spiraalhorentje *Hyala vitrea*, Tweetandschelpje *Kurtiella bidentata*, Noordse cirkelschelp *Lucinoma borealis*, Driehoekige parelmoerneut *Nucula nitida*, Golfschelp *Thyasira flexuosa* en Krom glanshorentje *Vitreolina philippi*.

Verspreiding

Het verspreidingsgebied van het Geribd zeeklitschelpje strekt zich uit van westelijk IJsland en noordelijk Noorwegen tot de Middellandse Zee. Van het Nederlandse deel van de Noordzee is slechts één vondst van het Geribd zeeklitschelpje gepubliceerd. Eisma (1966) noemt deze soort uit de collectie van P. Smit (Den Helder), volgens de verzamelaar uit de maag van een Purperen zeeklit, iets ten westen van de Texelse stenen (noordoost van de ST 5 boei).

Discussie

Waarschijnlijk is het Geribd zeeklitschelpje algemener in Nederland dan blijkt uit de gepubliceerde waarneming van deze soort. Het leeft namelijk langs de Britse oostkust dicht langs de hele noordwestrand van het Nederlandse deel van de Noordzee en niet ver zuidwestelijk daarvan (National Biodiversity Net-



Fig. 1. Geribd zeeklitschelpje *Montacuta substriata* (Montagu, 1808). Monster NRDZE_0053, 25 maart 2021, Oestergronden. Foto Angela Dekker.

work, 2021). In Duitsland leeft het ook dicht langs het Nederlandse deel van de Noordzee (Zettler & Alf, 2021).

Andere argumenten voor het veronderstelde algemener voorkomen van het Geribd zeeklitschelpje in Nederland zijn het kleine formaat en de fragiliteit. Door het kleine formaat en de breekbaarheid kunnen de schelpen tijdens de verwerking van monsters gemakkelijk verloren gaan of beschadigd raken. Standaard worden macrobenthos-monsters aan boord over een 1 mm zeef gezeefd, waardoor een (mogelijk behoorlijk) deel van de exemplaren uit de monsters kan verdwijnen. Het zeven geeft ook een hoge kans op beschadiging. In het laboratorium wordt het fixatief (formol) uit het monster gespoeld in een zeef, hetgeen opnieuw kans op beschadiging geeft. Het fixatief is bovendien zuur. Weliswaar wordt het gebufferd, maar toch is soms het deels oplossen van de kalk bij zeer kleine en dunne schelpjes zichtbaar. Soms is daardoor de soort niet meer te bepalen. Wellicht is het voor het signaleren van deze soort gunstig de monsters zo kort mogelijk na het nemen van de monsters te verwerken.

Dankwoord

Joël Cuperus (Rijkswaterstaat Centrale informatievoorziening, RWS-CIV) gaf suggesties ter verbetering van het artikel.

Geraadpleegde bronnen

- DE BRUYNE, R.H., S.J. VAN LEEUWEN, A.W. GMELIG MEYLING & R. DAAN, 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noord-zeegebied. – Uitgeverij Tirion, Utrecht/Stichting ANEMOON, Lisse.
- EISMA, D., 1966. The distribution of benthic marine molluscs off the main Dutch Coast. – *Journal of Sea Research* 3(1): 107-163 [Appendix I].
- NATIONAL BIODIVERSITY NETWORK, 2021. <https://species.nbnatlas.org/species/NBNSYS0000176528>. Geraadpleegd 04-09-2021.
- SOUTHWARD, E.C. & A.C. CAMPBELL, 2006. Echinoderms: keys and notes for the identification of British species. – *Synopses of the British Fauna, New Series* no. 56. Field Studies Council: Shrewsbury.
- TEBBLE, N., 1966. British bivalve seashells. A handbook for identification. – Trustees of the British Museum (Natural History), London.
- ZETTLER, M. & A. ALF, 2021. Marine Bivalvia. – *Die Tierwelt Deutschlands* 85. Conchbooks, Hackenheim.

Adressen van de auteurs

marcofaasse@eurofins.com
angeladekker@eurofins.com